

BÖLÜM 5

DEĞERLER EĞİTİMİ MODELİMİZ YUNUS EMRE

Nail YILDIRIM¹, Veda YAR YILDIRIM²

GİRİŞ

Eğitim, iyi insan yetiştirme sürecidir. Ancak eğitim bu işlevini yerine getirmekte çok da başarılı olamamıştır. Selçuk'un (IBPF, 2019); aşağıda yer alan ifadelerinde insan yetiştirme olarak kabul edilen eğitimde bazı sorunlara işaret etmektedir:

“Eğitim seviyesi yükseldikçe, çevre kirliliği artıyor. Obeziteyle açlığın aynı dönemde birlikte tarihsel bir yükseliş gösterdiği bir çağ yaşıyoruz. Eğitim seviyesi yükseldikçe, teknolojinin öldürme gücü artıyor. Etiğin

¹ Prof. Dr., Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Fakültesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye. E-posta: nail.yildirim@gop.edu.tr, nailveda60@gmail.com | ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3697-8783>

² Doç. Dr., Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Fakültesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye. E-posta: veda.yar@gop.edu.tr, vedayaryildirim@gmail.com | ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2129-4189>

Lisans: Creative Commons Atıf–Ticari Olmayan–Türetilemez 4.0 Uluslararası / (*License: Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International*) (CC BY-NC-ND 4.0).

Açık Erişim / Open Access.

DOI (kitap): <https://doi.org/10.63127/tuaz.nd.35>

Tavsiye Edilen Atıf / Recommended Citation:

Yıldırım, N., ve Yıldırım, V. (2025). Değerler eğitimi modelimiz: Yunus Emre. In E. H. Atalmış ve N. Yıldırım (Eds.), *Veriden insana eğitim yolculuğu: Ölçme, çevre ve değerler* (s. 57-67). Turkuaz Yayınları.

<https://doi.org/10.63127/tuaz.nd.35.c143>

asında insanların ne yapması gerektiğiyle ilgili değil ne yapmaması gerektiğiyle ilgili bir alan olduğunu hatırlamak zorundayız. Eğer etik bir çerçeve çizilmezse, kutsanmış bilimin hizasının nasıl bozulduğunu anlamakta zorluk çekebilecektir. Teknolojinin nasıl insanlığın hayrına değil de insanlığın bir şekilde şefkatini ve merhametini hedef alan bir yöne doğru gittiğini rahatlıkla görebiliriz"

İyi insan aynı zamanda kalbi selim insan demektir. Kalbi selim insan iyiyi kötüyü birbirinden ayıran ve iyiden yana tercihini kullanan anlamındadır. İyiden yana olarak Alatlı (2014) iyi insan olmanın ölçüsünü aşağıdaki ifadeleriyle ortaya koymaktadır:

“İflas eden kardeşinizin haraç mezat satışa çıkarılan evini satın almanız yasal hakkınız olabilir ama helal değildir. İmar ruhsatı olan bir müteahhit şehrin ufkuna tecavüz ederken yasal olarak suçsuzdur, ama yaptığı iş helal değildir. Yeni ve çok daha ucuz bir enerji türünün pazara girmesini önlemek üzere üretim haklarını satın alan ve sumen altı eden bir petrol şirketi yasal olarak suçsuzdur, ama yaptığı iş helal değildir. Keza, raf ömrünü uzatmak için ekmeğin içine kanserojen madde koyan fırıncının yaptığı, formülü ambalajın üzerine koyduğu sürece yasal dolayısıyla suçsuz, ama helal değildir. Bir kalem darbesiyle atar ergenleri lümpen ergenleri sokağa döken yazar, alevler afakı sardığında suç mahallinde değilse, olayları evinden seyrettiğini ispat edebiliyorsa yasal olarak suçsuzdur ama helal değildir yaptığı”.

Selçuk’un ve Alatlı’nın ifadelerinde yer aldığı gibi iyi insan yetiştirmek için eğitim de yetersiz kalmaktadır. Oysa insan yaşamın öznesidir. Şeyh Galip’in "hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen, merdüm-i dide-i ekvan olan ademsin sen" (*Hoşça bak kendine ki kâinatın özüsün sen. Bütün yaratıkların gözbebeği olan insansın sen*) diye hitap ettiği alemin göz bebeği olan insanı iyi insan olarak yetiştirmek için insanlığın Yunus Emre modeline ihtiyaç bulunmaktadır.

Yunus Emre ölümünden 700 yıl sonra keşfedilerek yani yeniden doğarak insana, insanlığa hizmet etmeye başladı. Hizmet alanı değerler eğitimiyle ilişkilidir. Yunus Emre insana insanı kendi dilinde ve yaptıklarında anlatmaya geldi. İyilik, doğruluk, sevgi gibi konularda bize saf Türkçe ile bir şeyler anlatmaya geldi. Kulak vermek gerekir. Araştırmacılar olarak kulak vermeye çalıştık. Kulak vermeyenlerin içine düştüğü durumlara ilişkin yapılmış araştırma eşliğinde Yunus Emre ele alınmıştır.

Yunus Emre(1240-1320), sözleriyle ürettiği değer sistemiyle sadece yaşadığı dönem için değil tüm insanlık ve tüm çağlar için değerli ve örnek bir modeldir (Tatçı, 2005). Yunus Emre yanlış bilineni yıkıp yeniden inşa eden bir inkılapçı, “İki kere doğmayan insanların hakikatte ölü!” diyerek yaşamda ikinci doğumun önemini (kendini bilerek, iyiyi kötüyü fark ederek ve tercihini iyilikten yana kullanarak kendisini hakikat yolunda insanı kamile dönüştürebilen) kendisinde gösteren model ve Halkı Hakk’a Türkçe davet eden biridir.

Oldukça zor bir dönemde etkisini ortaya koyan Yunus Emre bugün de insana, insanlığa katkıda bulunmaktadır (Öztoprak, 2020). Yunus Emre hala yaşamaktadır. Yaşamasa hala kendisiyle ilgili yayınlar, araştırmalar, kitaplar, programlar yapılır mıydı? Bölüm yazarının yapmış olduğu araştırmada toplumun bilge insanlarından bir grubun hikâye ve öğütlerinde Yunus Emre gibi, Hacı Bektaş Veli gibi, Mevlana gibi hala yaşayan büyük insanların izleri aranmıştır. Araştırma sonucunda toplumun bilge insanlarında yaşamları, yaptıkları ve söylediklerinde o büyük insanların izleri görülmektedir (Yıldırım, 2017).

Yunus Emre pozitif bir yaklaşım içerisinde Eskişehir, Konya, Afyon, Erzurum, Isparta, Amasya, Kayseri hattında bir iklim kuşağı oluşturduğu, eğri insanın olmadığı bir dünya istemektedir (Tarhan, 2013). Anadolu’nun değer iklimine hizmet etmiş Yunus Emre üniversite öğrencileri arasında fazla tanınmadığı araştırmalara yansımıştır (Çifçi, 2011; Tanyıldızı, 2011).

UNESCO, Yunus Emre’yi dünya vatandaşı ve ortak miras kabul etmektedir (Özteke, 2010). Yunus Emre çekirdekten yola çıkarak evrene yücelen bir insandır (Saygun, 1985). Türk Edebiyatında Yunus Emre’yi konu ala on altı adet roman yazılması (Cebe ve Arslanoğlu, 2020) O’nun etkisini ortaya koymaktadır. Etki gücü çağlar geçmesine rağmen artarak devam eden ve tüm insanlığın ortak mirası olan Yunus Emre eğitimde öğrencilerimizin karşısına model olarak yeteri kadar sunulamamıştır.

Öğrenme içselleştirme, uyanma, hayata geçme ve farkındalık halidir. Yunus Emre de uyandı bizleri uyandırmak için; eğer uyanmaz da doğruluk yolundan başka yollara saparsak kendimizi suç işlemiş, farklı çukurlarda bulabiliriz. Necip Fazıl’ın eserinden uyarlanan Reis Bey filmini mesajı bu bağlamda önemlidir. Reis Bey filminde bir yanlış karar yüzünden kendi vicdanına mahkûm olan, sonrasında gerçek mahkemede kendisini savunan bir hâkimi anlatıyor. Aslında Necip Fazıl eseriyle her insanın kendi vicdanını sorgulaması gerektiğini işliyor. Filmin 110. dakikasında bir sahnede “siz

kaplanı büyütüp besleyin sonra bana zarar veriyor diye yakalayın, bağlayın. Bu ne kadar adil? Yazıktır kaplana” demektedir. Kendisini yargılayan hâkim soruyor; “O zaman mahkeme, ceza, kanunlar bütün bunlar gereksiz öyle mi demek istiyorsun?” Reis bey cevaben; “Yok öyle demek istemiyorum. Bunlar bir doktorun tedavi bulamayıp da bütün uzuvlarını budamasına benziyor” diyerek kötülük diyeceğimiz suçun bir sonuç olduğundan bahsediyor. Sadece sonucun değil de sürecin de yargılanması gerektiğini belirtiyor. Buradan hareketle bölüm yazarları tarafından mahkûmların mahkûmiyet süreçlerinde eğitimin de ihmalinin olup olmadığına ilişkin bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada Adalet Bakanlığı Cezaevleri Genel Müdürlüğünden araştırma onayı alınmış ve çalışma Kahramanmaraş Kapalı Cezaevine gidilerek gerçekleştirilmiştir. Mahkûmlarla birebir görüşülmüştür. Çalışmada cezaevinin içi ve atmosferinin çok ağır olduğu, bazı koşullara girmenin psikolojisinin bile oldukça zor olduğuna şahit olmuşlardır. Araştırmada birinci yazar bir koşuya girer. O koşunun avlusunda mahkûmların sesleri yükselmiştir. Sebebi sorulduğunda, az önce gökyüzünden bir kuş geçtiği, o kuşu sen gördün ben gördüm kavgasının yapıldığı anlaşılmıştır. Özgürken özgürlüğün tanımı yapılamaz. Özgürlüğün anlamını yaşanan o andan daha iyi anlaşılmaz. Sonrasında kitaplaştırılan çalışmanın adı “O kuşu Ben Gördüm” (Yıldırım vd. 2021) olmuştur. Bu çalışmaya ilişkin kitabın görseli aşağıda Görsel 1’de verilmektedir.

Görsel 1. O kuşu ben gördüm

Kitabın içinde de yer verildiği üzere araştırma bulgularında; eğitim seviyesi ile suç arasında ilişkiye bakıldığında; eğitim seviyesi düştükçe adi suçlar daha çokken eğitim seviyesi yükseldikçe suçun niteliğinin arttığı görülmektedir;

Tablo 1. Öğretim düzeyi suç türleri ilişkisi

Okul düzeyi	Yüksek ilişkili olduğu suç türleri
Okuma yazma bilmeyen, okuryazar ama okula gitmemiş	Hırsızlık, uyuşturucu madde kullanmak, satmak, satın almak, para ve mal kaçakçılığı yapmak
İlkokul	Irza geçme ve sarkıntılık, yaralama, dövme ve cinayet.
Ortaokul	Yukarıdakilerle birlikte diğer suç türleri
Lise	Dolandırıcılık
Yüksekokul, üniversite	Dolandırıcılık

Mahkûmların görüşleri açısından tercihini kötünden yana koymalarının nedenleri Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. Mahkûmların tercihlerini kötüye kullanmama nedenleri

	Tema	f	%
1	Kendi	155	%28,4
2	Aile	128	%23,5
3	Arkadaş	78	%14,3
4	Okul	184	%33,8
Toplam	4	545	%100

Şema 2. Yunus Emre'de sevgi

Şema 2 incelendiğinde Yunus Emre'nin sevgi anlayışına neden ihtiyacımız olduğu ortadadır. MEB'de Yunus Emre'yi örnek model olarak öğrencilere kazandırmak amacıyla müfredatta oldukça geniş yer vermiştir;

Tablo 3. Eğitim Programlarında Yunus Emre

Ders	Sınıf	Kazanım ve İçerik
Müzik	7	Müzik Kültürü: Türk müziği kültürünü tanır. Türk müziği kültürüne felsefesi ve eserleriyle katkıda bulunmuş; Hacı Bektâş-ı Velî, Yûnus Emre, Mevlânâ, Koroğlu,gibi şahsiyetler vurgulanmalıdır.
Müzik	9	Müzik Kültürü: Yunus Emre, Farabi, İbni Sina,gibi tarihsel kişiliklerin Türk müzik tarihindeki yeri ve önemi üzerinde durulur.
Tarih	10	Seçuklu'lar döneminde toplum düzeninin oluşmasında Yunus Emre'nin hizmetleri
Tarih	10	Yunus Emre'nin Anadolu'nun İslamlaşmasına etkisi
Türk Dili ve Edebiyatı	10	Şiir: Halk edebiyatından ilahi örneği Yunus Emre'nin şiirlerinden seçilir.
Felsefe	11	Felsefede Yunus Emre
Müzik	11	Müzik Kültürü: Ozanların ve âşıkların Türk Halk müziğine katkılarını açıklar. Oğuzlar döneminden, Dede Korkut...saz (bağlama) şairi olmadığı hâlde şiirleri halk müziğine konu olan Yunus Emre, Pir Sultan Abdal ve eserleri hakkında kısa bilgi verilir.
Müzik	12	Müzik Kültürü: Çoksesli Türk müziği ve Klasik Batı müziğinden seçkin eserler dinler. A. Vivaldi'nin "Mevsimler Konçertosu", W. A. Mozart'ın "40. Senfoni", G. Bizet'nin "Carmen Operası", U. C. Erkin'in "Köçekçe Süiti", A. A. Saygun'un "Yunus Emre Oratoryosu" vb. eserler örnek verilir.
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	12	Din alanında önemli şahsiyetlerden, Yunus Emre,öğrenci seviyesine göre yer verilir.

Tabloda görüldüğü üzere ortaokul düzeyinde ve özellikle lise düzeyinde çok farklı derslerde Yunus Emre'ye yer verilmektedir.

Yunus Emre'nin önemine binaen MEB de birçok okula Yunus Emre ismi verilmiştir. Aşağıda Tablo 4'te "Yunus Emre" ismi verilen okullara dair bilgi verilmektedir.

VERİDEN İNSANA EĞİTİM YOLCULUĞU:
ÖLÇME, ÇEVRE VE DEĞERLER

Tablo 4. MEB’de “Yunus Emre” ismi verilen okullar

Okul Türü	Yunus Emre İsmi Taşıyan Okul Sayısı	En çok Yunus Emre ismini taşıyan okulların bulunduğu şehirler	Yunus Emre isminin herhangi bir okula verilmediği şehirler
Anaokulu	34	İstanbul (32)	Bilecik
İlkokul	107	Ankara (11)	Çankırı
Ortaokul	110	Batman (10)	Kırklareli
Lise	48	Hatay (10)	Rize
Özel Eğitim Uygulama Okulu	6	Konya (9)	Tunceli
Devlet okulu toplam	293	Şanlıurfa (9)	Bartın
Özel okul toplam	12	Nevşehir (8)	Yalova
		Yozgat (8)	
Genel toplam	305		7 il

Türkiye’de 305 okula Yunus Emre ismi verilerek MEB kendisine gereken değeri vermektedir. MEB’in müfredatta ve okul isimlerinde Yunus Emre’yi yaşatma politikasına rağmen ismi verilen okulun öğrencileri dahil Yunus Emre’yi yeterince tanımamaktadır. Bu durum için MEB’in önlemini alması gerekmektedir.

Yunus Emre’nin insana tavsiyeleri incelendiğinde mesajlarının çağlar ötesi olduğu görülmektedir. Aşağıda Şema 3’te Yunus Emre’nin insana tavsiyeleri verilmektedir.

Şema 3. Yunus Emre'nin İnsana Tavsiyeleri (Yardımcı ve Güven, 2010).

Yunus Emre'nin insana tavsiyeleri incelendiğinde ilim öğrenme, âlimlerle beraber olma, adabı muaşeret, haddini ve yerini bilme, geçici dünyaya değer vermeme gibi yaşam hakikatleri bulunmaktadır. Ancak;

Kızıldağ'ın (2014) tespitlerinde; *“hayat bir servis sanatıdır. Hepimizin yüreğinde Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaş bulunmakta fakat servis betondur”* ifadeleriyle mayamızda var olan nezaketi, zarafeti yaşamda gösteremediğimizi vurgulamaktadır. Ruhumuzdaki Yunusları, Mevlanaları, Hacı Bektaşları ortaya çıkarmanın yolu eğitimden geçmektedir. Bir okulumuz kapılarına yukarıda ismi geçen büyük insanların fotoğraflarını giydirmişti. Yaptığı uygulama güzeldi ancak eksikti. Kendisini tebrik ettikten sonra şöyle önerim oldu: Kapılarındakileri gönüllerine de asalım. Bunun için çocuklar o role bürünsünler. Yunus Emre sınıfındaki öğrenciler gerekirse Yunus Emre'nin kıyafetini giyerek, bazı şiirlerini söyleyerek, ellerinde dosdoğru bir sopa tutarak teneffüse çıkabilirler Böylece Fatihler, Yavuzlar, İbn-i Sinalar, Farabiler, Mevlanalar, Yunuslar, Hacı Bektaşlar hep birlikte oynayarak sosyalleşebilirler. Böylece değerlerimiz içselleştirilebilir. Çünkü insan yaşadığını öğrenmektedir.

KAYNAKÇA

- Alatlı, A. (2014). Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri Töreninde Alev Alatlı'nın konuşması. 3 Aralık 2014. <https://www.internethaber.com/> . Erişim tarihi 25.04.2025.
- Çifçi, M. (2015). Bir grup üniversite öğrencisinin Mevlana'yı tanıma düzeyleri ve Mevlâna hakkındaki görüşleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. 73, 203-219.
- Kızıldağ, Ş. (2014). *İletişimin temel haritası*. İstanbul: Hayat.
- Nakajima, Ş. (2015). *Yaşam doktoru*. Ankara: Aylak.
- Okumuş, İ. Yar Yıldırım, V. Yıldırım, N., Delibaltı, B. (2022). O kuşu ben gördüm, Cezaevinden eğitimcilere mesajlar. 3. Baskı. Ankara: Pegem.
- Özteke, V. (2010). Türkiye'de halk biliminin mimarları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 50 (2) 193-206.
- Öztoprak, M. (2020). Yunus Emre'nin Divan'ındaki Peygamber anlayışı. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 20(1) 299-327.
- Saygun, A. A. (1985). Atatürk'ün sanat ve müzik anlayışı ve günümüzdeki tefsiri. *Erdem*. 1 (3), 587-598.
- Selçuk, Z. (2019), Özgün İyi Yönetim Uygulamaları Forumu (IBPF) <http://www.ibpf.org.tr/>. 6 Nisan 2019. Erişim tarihi: 24.04.2025.
- Tanyıldızı, N. İ. (2011). Türk kültürünün gençlere tanıtımında medyanın rolü: Hacı Bektaş Veli, Mevlâna ve Yunus Emre üzerine bir araştırma. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 59, 101-118.
- Tatçı, M. (2005). Yunus Emre Divân ve Risâletü'n-Nushiyye. İstanbul: Sahhaflar.
- Yardımcı, M. ve Güven, A. Z. (2010). 13. YY Türk halk şiirinde ahlaki anlayış. *Folklor/edebiyat*, 16, (64), 4.
- Yıldırım, N. (2017). Hacı Bektaş Veli, Mevlâna ve Yunus Emre'nin yaşayan değerleri: toplumun bilge insanları üzerine nitel bir analiz. *Milli Eğitim*. 215, 5-25.